

HISTORIE MĚSTA POLICE NAD METUJÍ

0.1. Původ jména Police

Kdo by neznal na Policku Krtičkovu sbírku pověstí „ Z královského hvozdu“ nebo její mladší, ilustrované vydání „Bájí a pověstí z kraje Jiráskova? Tato kniha vzrušovala klukovskou fantazii a zvyšovala tajuplnost zdejších skal. Mluvila o dávných příbězích, smutných i veselých, náležejících zříceninám zdejších hradů a klášterům.

Jedna z těch pověstí nám také vyprávěla o původu a názvu města Police a jelikož má jen zrnko historické pravdy, postačí nám tvrzení, že Police vznikla na počátku 13. století současně se zdejším klášterem. Byla to „krajina děsná v širé pustině“, jak je psáno v privilegii krále Václava 1. z roku 1229. A jaká je pravda o vzniku Police podle nejnovějších pramenů? Místní jméno má původ ve staročeském „ police“, tj. nízká, rovná plocha, otevřená poloha a znamená ves na rovině v otevřeném terénu.

0.2. Dějiny Policka. Jak šel čas...

Polický kraj, včetně území Kladska, patřil kdysi mocnému rodu Slavníkovců z kmene Charvátů. Vyvražděním tohoto rodu, 28. září roku 995 na sídelní Libici, získali jejich majetek Přemyslovci. V té době na zdejším území šuměly husté pohraniční hvozdy a jen občas sem zavítal osamělý lovec nebo člen strážního oddílu.

Na přelomu 12. a 13 století se zde usadilo několik poustevníků pod vedením jáhna Vitališe, mnicha břevnovského kláštera. Zde si vystavěli poustevnu a dřevěnou kapli Panny Marie, začali klučit les a zakládat pole, aby naplnili benediktinské heslo „Ora et labora“ (modli se a pracuj!). Opat Kuno (1197 – 1217), který vybavil kapli kostelními rouchy, dosáhl v roce 1213 darování polického újezdu Přemyslem Otakarem I. Břevnovskému klášteru řádu sv. Benedikta. Jednalo se zhruba o území ohraničené potokem dřevíčským, řekou Stěnavou, potokem Bojanovským, Židovkou a řekou Metují. Nedlouho po tom, pravděpodobně ještě za opata Kuna, zde byl založen klášter spravovaný proboštem podřízeným opatu břevnovskému.

Ještě v roce 1229, v listině krále Václava I., která stvrzuje darování, je nazýván polický újezd „krajinou děsnou v širé pustině“ (circuitum vasta horrentem solitudine). U kláštera vzniklo několik popluzí a byly založeny vesnice Ledhuje, Bukovice, Žďár, Metuje, Radešov a Bezděkov.

Po roce 1241, pak další – Hlavňov, Suchodol, Bělá a Maršov, všechny právem českým. Za opata Martina (1253 – 1278), pak vsi Nízká Srbská, Lhota, Lachov, Bohdašín a Dědová právem německým. Začínají vznikat také vesnice na Broumovsku. Opat Martin zahájil stavbu klášterního kostela v raně gotickém slohu. Neví se sice v které roce ale vše nasvědčuje tomu, že to bylo brzy po nástupu do úřadu, tedy těsně po roce 1253.

Srovná-li se rozloha tohoto kostela a kláštera s poměrně malým městečkem, lze oprávněně předpokládat, že břevnovský konvent zde chtěl vybudovat důstojné centrum celého kraje. Od tohoto úmyslu však upustil, když se podařilo do darovací listiny z roku 1213, která stanovovala hranice území slovy: „Infra Silvam Stěny“, vsunout doplněk „et extra metos“, čímž bylo území rozšířeno o celé výhodněji položené Broumovsko. Po stvrzení těchto územních nároků Přemyslem Otakarem II. V roce 1260, se úsilí benediktinů začalo soustřeďovat na vybudování centra v Broumově a Police již stála na okraji jejich zájmů.

Klášter se však rozvíjel a s ním i osídlení. Na přímluvu podnikavého opata Martina povolil roku 1253 král Přemysl Otakar II. Přenesení práva trhu z Psovodova do místa řečeného Police. Tím se Police stává městečkem. Toto privilegium je zajímavé tím, že je to jediná listina, kde je Přemysl Otakar nazýván mladým králem českým, to znamená, že ještě nebyl korunován a již vykonával vladařské povinnosti.

Klášterní kostel Nanebevzetí Panny Marie byl dostavěn za energického opata Bavora z Nečtin (1290 – 1332) v roce 1294. O dva roky později byly budovy kláštera spojeny rajskou zahradou v jeden celek. Za tohoto opata byl u studánky jáhna Vitališe, na místě nedostačující kaple Panny Marie, vystavěn farní kostel zasvěcený Narození Panny Marie.

Za opata Diviše II. (1385 – 1409) byl roku 1406 sepsán břevnovský urbář, který

podává velice pěkný obrázek o hospodaření kláštera i všech jeho obcí. Jedná se o nejvzácnější dochovaný urbář v Čechách.

Již před vypálením břevnovského kláštera husity dne 22. května 1420 se opat Mikuláš (1419 – 1426) uchýlil do Broumova. Přivezl sebou ostatky blahoslaveného Vintíře (Gunthera), které byly potom ukryty v Polici v cínové schránce pod oltářem sv. Máří Magdalény až do roku 1716, kdy byly přeneseny zpět do Břevnova.

Nastávajícími husitskými válkami končí období rozkvětu této krajiny. Fanatický kališnický kněz Ambrož z Hradce Králové šířící slovo Boží mečem a ohněm, za sebou zanechává pouze spáleniště a spousty mrtvol. Poté, co husiti v květnu 1421 dobyli Jaroměř, Dvůr Králové a Trutnov, bylo proti nim vypraveno slezské vojsko o síle 20 000 mužů. Do Police dorazilo koncem května 1421 a celou ji vypálilo. Obyvatelstvo ukryté ve skalách na Ostaši bylo vyzraženo a pobito. Soudobé prameny hovoří, že jim byli uřezány jazyky, uši a nosy, jiným usekávány ruce a nohy, ženy věšeny za vlasy na stromy a házeny ze skal dolů. Kostel i klášter byli pobořeni a mnoho let zůstaly v troskách.

V nastalém bezvládí se rozmohlo loupežení, kterým smutně prosluli otec a syn Koldové ze Žampachu, kteří opanovali hrad Náchod. Na Policku byly sídly loupežníků hrady Adršpach, Strmen, Skály a s největší pravděpodobností i tvrze Vlčinec a Homole. Při trestné slezské výpravě roku 1447 byla všechna tato sídla rozbořena.

Za vlády Jiřího z Poděbrad zavládly opět pořádek a právo, ne však na dlouho. Uherský Matyáš vyslal vojsko pod vedením hejtmána Františka z Háje na podporu slezské vzpoury. Po roce 1469 obsadilo Broumov a při výpadech do okolí vypálilo opět celou Polici i s klášteřem a po celé další tři roky sužovalo zdejší obyvatelstvo.

K zotavení města z válečných ran přispělo roku 1502 udělení privilegia králem Vladislavem Jagellonským na dva výroční trhy ročně (na sv. Prokopa 4. července a na sv. Linharta 6. listopadu). Po urovnání sporů s opaty obdrželo město od opata Jakuba (1515 – 1537) velké privilegium zajišťující další klidný rozvoj trvajícím téměř celé století. Tuto dobu lze nazvat zlatým věkem města Police.

V roce 1560 byla opatem Janem Chotovským (1553 – 1575) založena vesnice Lhotky, dnešní Hony, a roku 1561 vesnice Slavný. Zakládaly se cechy – krejčí (1544), ševci a řezníci (1550), tkalci (1566), pekaři a perníkáři (1585).

I toto relativně klidné období mělo stinné stránky. Skoro celé město vyhořelo při požáru 13. března 1535 ale bylo brzy obnoveno. Další velký oheň, který spálil polovinu města se připomíná 4. června 1617. Strašlivý mor řádil na Policku roku 1585. Denně umíralo až 28 lidí a celkem zahynulo 2250 lidí Poličtí, proto tehdy učinili slib Matce boží že každou pátou neděli po velikonocích vykonají procesí do Warty (Bardo v Polsku), což bylo dodržováno až do poloviny tohoto století.

Za nehodného opata Martina II. Z Pravdovic, řečeného „Korýtko“ (1575 – 1602), došlo v klášteře k uvolnění mravů. Opat se staral více o plnění své peněženky, než o klášterní kázeň, a tak se mezi mnichy vyskytli zlí a špatní lidé. Někteří kněží byli málo vzdělaní, takže kázali i podle kacířských knih a nevědomky rozšiřovali bludy. Morálka v kůru byla natolik uvolněná, že na základě stížností musel zasáhnout císař Rudolf II. Ustanovil komisi, která vyšetřila hospodaření kláštera a doporučila odejmout Martinovi opatství. Po kratším odporu opat Martin odstoupil a na jeho místo nastupuje přísný a neústupný Wolfgang Selender z Prošovic (1602 – 1619). Opat Wolfgang zjistil, že Martin ukrývá pod podlahou své cely nashromážděno 23.790 dukátů, 6.615 tolarů a drobných za 3.000 kop. Tento poklad zabavil císař Rudolf II., takže klášter přišel zkrátka. Bývalému opatovi Martinovi bylo vykázáno doživotní bydlení v polickém klášteře. Lakotný opat svoji pohanu dlouho nepřežil a roku 1602 zemřel. Pochován byl, jako jediný opat, v Polici, v kapli sv. Jana Křtitele, která byla v místech dnešní sakristie.

Opat Wolfgang se velice tvrdě zasahoval o vykořenění protestantství na Broumovsku. Došlo ke sporům mezi městem a opatem, který které vyvrcholily oblehnutím kláštera měšťany. Opat, aby se zachránil, uprchl tajně v noci přes hory do Police, kde jej přijali a chránili. Na znamení díků nechal postavit na náměstí v Polici sloup, který byl později (1707) přemístěn před kostel. Cestě, po které prchal, se dodnes říká „Pánova cesta“.

Během třicetileté války Police velice utrpěla průtahy vojsk přes zdejší krajinu. Císařská vojska se střídala se švédskými, obě loupila a drancovala tak vydatně, že již roku 1633 bylo

město napolovic v sutinách, vypáleno a ještě postiženo morem. Na celém Policku a Broumovsku bylo v roce 1635 pouze 168 osob schopných platit daně. Posledních pět let této války bylo vůbec nejhroznějších. Obyvatelstvo se často uchýlovalo do skal, město bylo zničeno a vydrancováno tak, že po uzavření vestfálského míru bylo v Polici ze 148 domů obyvatelných pouze 63.

Nelidské podmínky za posledních dvou tvrdých opatřů, Augustina Seiferta (1653 – 1662) a Tomáše Sartoria (1662 – 1700) vyústily v roce 1680 v povstání, kterého se kromě sedláků zúčastnilo i městské obyvatelstvo. Povstání však bylo krutě potlačeno, tři vůdci popraveni a seznam potrestaných obsahoval několik set jmen, mezi nimi i některá z Policka. Císař Leopold I. Udělil v roce 1681 Polici právo třetího výročního trhu na třetí neděli po velikonocích.

Ve stejném roce (1700), ve kterém postihl Polici vinou opilce Mikuláše Vondráčka velký požár, který zničil téměř celé město, nastupuje opatský úřad Otmar Zinke (1700 – 1738). Jím začíná čtyřicetiletá éra budování a hospodářského rozmachu Policka. Tento nový opat dokázal, ne vydíráním obyvatel, ale zavedením pořádku do správy hospodářství kláštera, rozmnožit klášterní důchody natolik, že mohl nechat postavit tolik staveb, co žádný jiný opat před ním, ani po něm. Klášter v té době najímá stavitele Kryštofa Dientzenhofera a pak jeho syna Kiliána Ignáce. Se stopami jejich práce se na Policku setkáváme často, i když těžištěm jejich působnosti bylo Broumovsko. Kilián Ignác Dientzenhofer navrhl barokní přestavbu klášterního kostela, vystavěl kostel sv. Prokopa v Bezděkově (1729) a hlavně perlu Broumovských stěn – kapli Panny Marie Sněžné na Hvězdě (1733). Za opata Otomara byl roku 1727 složen velice podrobný urbář panství. V roce 1716 byly čtyři dřevěné sloupy sv. Marka nahrazeny kamennými toskánskými. Na Ostaši byl v roce 1720 na místě kaple postaven nový kostel sv. Kříže. Ve stejném roce byly postaveny panské krčmy v Polici, Hlavňově a Bělém. Opat Otmar také nechal vystavět množství mlýnů, založil několik rybníků, zřídil vinopalnu, mydlárnu a jirchárnu, čímž položil základy k zprůmyslnění města.

V roce 1707 byl na náměstí postaven z popudu Bratrstva Panny Marie bolestné barokní sloup, připisovaný Janu Brokoffovi. Toto bratrstvo bylo vedle staršího literátského bratrstva významný spolek, ovlivňující duchovní a kulturní život Policka po více než dvě století. Založeno bylo krátce po Bílé Hoře. V roce 1666 obdrželo dvě breve od papeže Alexandra 7. na jejichž základě vytvořilo stanovy. Členství v Bratrstvu se stalo prestižní záležitostí každého zdejšího obyvatele. Nejvýznamnějším praesesem Bratrstva byl horlivý vlastenec P. Bonaventura Pitr, působící zde v polovině 18. století, kterému vděčíme za pečlivě vedenou kroniku Bratrstva a kláštera. V roce 1743 zavedl v Polici pobožnost křížové cesty, v té době novou věc, na kterou měli papežské privilegium pouze františkáni.

Po smrti císaře Karla VI. Začínají pruské války o dědictví rakouské. Polici se ve válečných časech vedlo opět velice špatně. Docházeli k drancování a násilným odvodům k vojsku. Opět okolní lesy a skály sloužily za úkryt před Prušáky. Nejhorší byli léta 1744 – 1745. V srpnu 1744 bylo v Polici ubytováno 6.000 pruských vojáků. 1. prosince 1744 projížděl Policí sám král Fridrich II. Požadoval výkupné 16.000 zlatých a když je nedostal, nechal vyrabovat klášter, město i přilehlé vesnice. V červnu 1745 přitáhla celá pruská armáda a zaujala ležení mezi Metují a Žďárem. Rabování a loupení nebralo konce. Po poslední návštěvě Prušáků nezůstala v klášteře ani lžice, aby se řeholníci mohli najíst. V srpnu 1745 opět ležela celá pruská armáda v polích pod Klučkem. Zlikvidovala celou úrodu a množství nábytku a podlah z domů na topení. Po nich přijelo 6.000 pověstných Trenkových pandurů a Polici se vedlo stejně. Válečné škody hlášené krajskému úřadu činily 63.528 zlatých.

Zanedlouho začíná sedmiletá válka (1756 – 1763) a Polici se vedlo znovu zle. Generál Laudon byl roku 1785 ubytován v klášteře a řídil odtud vojenské operace. Zbytky opevnění, tak zvané „Laudonovy valy“, můžeme za vesnicí Hony spatřit dodnes. V srpnu 1758 přitáhlo opět celé pruské vojsko a utábořilo se kolem Police a zničilo celou úrodu. Král Fridrich II. se ubytoval v Ramešově a v klášteře bydlil maršálek Keith a anglický velvyslanec. Do Police byli svázeni ranění vojáci z blízkých bojišť, čímž se rozmáhaly nemoci. Nemocných bylo několikrát více, než vlastních obyvatel. Průtahy vojsk krajinou, braní dobytka a koní, dodávky krmiva a potravin pro vojsko oslabily zdejší obyvatelstvo natolik, že začalo opět opouštět svá obydlí. Chléb se pek z otrub, mlýnského prachu, jedla se kůra ze stromů, psi a kočky, bída byla nepředstavitelná. Pruské války byli po válkách husitských, nejhorším obdobím kraje.

V roce 1775 vypuklo selské povstání, které na Policku vedl „selský generál“ Karel Dostál z Bělého. Po potlačení povstání byl potrestán jen mírně, protože vystupoval rozumně a zabránil tak propuknutí násilí.

Císař Josef II. při obhlídce zemského opevnění navštívil v září 1778 Polici a přenocoval v klášteře. Jeho reformy se v brzké době dotkly i města. Z jeho nařízení byl 1786 zrušen zdejší klášter, v následujícím roce pak byl zrušen a roku 1788 rozbořen kostel na Ostaši. Farní kostel byl zrušen roku 1787 a zbořen byl roku 1792. Kaple na Hvězdě byla prodána ke zboření roku 1787.

Za napoleonských válek pocítila Police opět silně válečné útrapy. Prošlo tudy přes 70.000 pruských a ruských vojáků. V klášteře přespal kníže Konstantin, bratr cara Alexandra. V létech 1831, 1832 a 1837 postihly Policko epidemie cholery, kterým podlehl na 700 osob. V roce 1842 zničil oheň tři strany náměstí a radnici, celkem 42 domů.

Pruská válka roku 1866 zdejší obyvatelstvo spíše vystrašila, než způsobila vážnější škody. Pivovar, který stál od nepanšti uprostřed náměstí, byl v roce 1818 přestěhován k radešovskému mostu a na jeho místě postavena v příštím roce kašna. V roce 1820 byla Josefem Opitzem zřízena lékárna, první v širokém okolí. Příčiněním radního Fischera byli v roce 1830 zřízeny na Strážnici Ferdinandovy, kam každý ženich musel zasadit dva stromy. V roce 1844 byl ve městě zřízen poštovní úřad, v roce 1850 pak berní úřad a soud. Okresní úřad byl založen roku 1855 a zrušen roku 1869.

Každou středu se na náměstí odbývaly slavné plátenické trhy, známé daleko za hranicemi země. Obchodní výměna zboží dosahovala několika tisíc kop plátna a výměna peněz ve směnárně na tehdejší dobu astronomických částek. Většina zisku však plynula do kapes cizích obchodníků a tím mimo město. Staří lidé říkali, že tehdy v Polici leželo zlato na ulici a nikdo jej nezvedal. V druhé polovině 19. století se začíná prosazovat strojní výroba textilií, která ukončila slavnou éru ručního plátenictví a tím i trhů.

Koncem minulého století bylo započato s výstavbou železnice z Chocně do Broumova. Za necelé dva roky od zahájení stavby přijel do Police 27. června 1875 první vlak. Na nevhodně umístěné nádraží 5 kilometrů od města však Police doplácí do dnes.

V roce 1867 začíná Vilém Pelly vyrábět lihoviny, které byly brzy proslulé svou kvalitou v širokém okolí, hlavně však v Prusku. Úplný převrat však nastává po roce 1892, kdy dochází v Suchém Dole k údajným zjevením Panny Marie dívky Kristině Ringlové. Několikatisícové zástupy poutníků přicházejících denně do Police s sebou přinášely i množství finančních prostředků. Vilém Pelly použil zisků z prodeje kořalky k výstavbě přádelny, později barvírny, cihelny a dalších provozů.

Roku 1887 zakládá v Polici Emil Kačer starší výrobu drobného kování a později i bruslí. Jeho syn pak postavil roku 1910 novou továrnu, která se stala základem dnešního Kovopolu. Bratři František a Josef Pejskarovi zakládají roku 1896 podnik na výrobu šunky a masových konzerv, které díky jejich kvalitě vyváželi do mnoha zemí i mimo Evropu. Dnes se zde po rozsáhlé modernizaci vyrábí trvanlivé salámy nejvyšší jakosti.

Kromě těchto největších podniků existovalo množství malých tkalcoven a drobných provozoven, které však po únoru 1948 postupně zanikly. V roce 1958 zaniká až na malé výjimky soukromé zemědělství na Policku a nastává éra gigantomanie, jejichž negativní důsledky budeme ještě dlouho pociťovat... .

(Zdroj: Polické příběhy dávné i nedávné – od Karla Baudyše, vydané nákladem 500 kusů městem Police nad Metují v červenci 1996).